

ЧАЛАВЕК НА ВАЙНЕ: ГІСТОРЫЯ АДНАГО ПАРТЫЗАНСКАГА КАМАНДЗІРА ПАМІЖ ГЕРАІЗМАМ І ТРАГЕДЫЯЙ

У артыкуле на аснове мікрагістарычнага падыходу даследуецца баявы шлях Андрэя Іванавіча Валынца – выдатнага арганізатара партызанскага руху на Вілейшчыне ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Асаблівая ўвага надаецца аналізу механізмаў фарміравання супраціўлення на акупаванай тэрыторыі, метадам падпольнай работы і ролі сям’і ў партызанскім руху.

Андрэй Іванавіч Валынец нарадзіўся 19 студзеня 1904 года ў вёсцы Жаўткі Вілейскага павета. Яго палітычная дзейнасць пачалася ў 1920-я гады ва умовах польскай акупацыі. Ён займаўся арганізацыйнай стачкай, распаўсюджаў забароненую літаратуру. У 1934 годзе ўступіў у Камуністычную партыю Заходняй Беларусі. У 1936 быў арыштаваны польскімі ўладамі і зняволены да верасня 1939 года. Аднак, гэты падзеі не зламалі яго, а, насупраць, зацвердзілі як барацьбіта. Даваенны досвед стаў важнай перадумовай яго будучай дзейнасці ў якасці арганізатара партызанскага руху.

Пачатак Вялікай Айчыннай вайны Андрэй Іванавіч сустрэў на пасадзе дырэктара торфазавода. Яго першай вядомай акцыяй стала арганізацыя раздачы запасаў прадуктаў насельніцтву, каб яны не засталіся калабарантам. Восенню 1941 года ён пачаў актыўную дзейнасць па стварэнню падполля: аднаўляў сувязі, ствараў канспіратыўныя групы. Зімой 1942 года пад пагрозай расстрэлу сям’і ён цалкам перайшоў на нелегальнае становішча. Створаная ім партызанская група “За Савецкую Беларусь” была ўключана ў склад брыгады «Народныя мсціўцы». Важна адзначыць, што менавіта ў гэты перыяд адбываецца фарміраванне яго як кіраўніка і арганізатара, здольнага не толькі камандаваць людзьмі, але і браць на сябе адказнасць за іх лёсы.

Малюнак 1 – Андрэй і Мікалай Валынцы

На лічным баявым рахунку Андрэя Іванавіча 9 пушчаных пад адхон эшалонаў, 18 аўтамашын, 26 буйных і 48 дробных баёў, 59 дыверсій. У баях з фашыстамі ён быў тройчы паранены, але залячыўшы раны, зноў вяртаўся ў строй. У яго атрадзе таксама знаходзіліся яго жонка і 13-гадовага сына Мікалая, які выконваў ролю разведчыка. Гэта сведчыць не толькі аб асабістай адвазе, але і аб высокім узроўні даверу і адзінстве ў партызанскім асяроддзі. Ваенныя дзеянні, ў якіх удзельнічаў Андрэй Валынец, мелі не толькі ваенна-стратэгічнае значэнне, але і вялізарны ўплыў на жыццё мясцовага насельніцтва. Кожная партызанская акцыя выклікала жорсткія карныя меры з боку нямецкіх акупантаў, што прыводзіла да новых ахвяр сярод мірных жыхароў. Гэта стварала маральную дылему для кіраўніцтва партызанскага руху: з аднаго боку, неабходнасць актыўнага супраціўлення, з другога – разуменне магчымых наступстваў для цывільнага насельніцтва.

Вайна пакінула глыбокі след не толькі на фізічным, але і на псіхалагічным здароўі ўсёй сям’і. Яго сын Мікалай, які ваяваў з бацькам з 13 гадоў, памёр у

24 гады з-за проблем са здароўем, сапсаванага ваеннымі гадамі. Трагедыя гэтай сям’і паглыбляецца тым, што пасля смерці Мікалая застаўся яго аднагодовы сын, які вырас без бацькі. Так вайна, скончыўшаяся за амаль дзесяць гадоў да яго нараджэння, адняла ў яго бацьку і працягнула свой цень ужо на наступнае пакаленне. Гэтая жудасная гісторыя ілюструе, як доўга і глыбока вайна ўплывае на лёсы людзей нават пасля яе заканчэння. Гэтыя факты прымушаюць нас задумацца пра сапраўдную цану вайны, якая вымяраецца не толькі колькасцю знішчаных варожых салдат і тэхнікі, але і зламанымі лёсамі, страчаным здароўем, глыбокімі псіхалагічнымі траўмамі ў тых, хто выжыў, і стратай бацькоўскай апекі ў дзяцей наступнага пакалення.

Асаблівую ўвагу ў даследаванні заслугоўвае роля сям’і Андрэя Іванавіча Валынца ў партызанскім руху. Яго жонка і малалетнія дзеці не толькі суправаджалі яго, але і актыўна ўдзельнічалі ў барацьбе. Гэты факт сведчыць не толькі аб адвазе і самаадданасці сям’і, але і аб тым, наколькі жорсткай і бязлітаснай была вайна, калі нават дзеці былі вымушаныя браць у ёй удзел. Тое, што сын Андрэя Іванавіча ваяваў з малых гадоў, з’яўляецца не толькі прыкладам гераізму, але і жудаснай ілюстрацыяй таго, як вайна знішчае дзяцінства і калечыць лёсы маладых людзей. Пазнейшыя хваробы і ў выніку ранняя смерць Мікалая Валынца – гэта таксама прамое следства тых ваенных гадоў, яшчэ адзін прыклад таго, як вайна працягвае забіваць нават пасля свайго заканчэння.

Баявы шлях Андрэя Іванавіча Валынца яскрава ілюструе непарыўную сувязь папярэдняга падпольнага досведу з высокай рэзультатыўнасцю партызанскай барацьбы. Яго навыкі, атрыманыя ў барацьбе з польскімі ўладамі, сталі асновай для стварэння моцнага партызанскага фарміравання. Выкарыстанне сямейнага архіва, у прыватнасці ўспамінаў нашчадкаў, дазваляе не толькі канкрэтызаваць баявы шлях, але і раскрыць асабіста-псіхалагічныя аспекты жыцця партызана. Дзейнасць Андрэя Іванавіча і яго брыгады “За Савецкую Беларусь” была значным фактарам у агульнай сістэме супраціву нямецка-фашысцкім акупантам на тэрыторыі Беларусі і ўнесла істотны ўклад у вызваленне рэгіёна. Мікрагістарычны аналіз яго біяграфіі пацвярджае, што вывучэнне асобных лёсаў з’яўляецца магутным інструментам для больш глыбокага разумення гістарычных падзей.

Малюнак 2 – Бюст Валынца Андрэя Іванавіча ў Маладзечне

Такім чынам, можна зрабіць выснову: вайна з’яўляецца не толькі гістарычнай падзеяй, але і глы-

бокай чалавечай трагедыяй, якая пакідае невычэрпны след на некалькі пакаленняў. Наша гістарычная памяць павінна быць шматмернай: шанаваць мужнасць і гераізм, але пры гэтым не замоўчваць жудасныя наступствы вайны для фізічнага і псіхалагічнага здароўя, а таксама лёсаў звычайных людзей.

Нашчадкі павінны вывучаць і асэнсоўваць горкія ўрокі мінулага, каб не паўтараць гэтыя памылкі. Памяць пра вайну павінна быць не проста ўшанаваннем подзвігаў, але і жывым сведчаннем таго, да чаго прыводзяць канфлікты, якія вырашаюцца гвалтоўным шляхам.

Спадчына вайны – гэта не толькі ордэны і ўспаміны пра перамогі, але і незагойныя раны, страчаныя магчымасці і зламаныя лёсы. Толькі прызнаючы гэтую поўную і супярэчлівую праўду, мы можам пабудаваць сапраўды мірную будучыню, дзе каштоўнасць чалавечага жыцця будзе стаяць вышэй за любыя ідэалагічныя ці палітычныя інтарэсы.

Вольнец Марія Віталевна, студэнтка 1 курса БГУИР, maryiavitali@gmail.com

Научный руководитель: Литвиновская Юлия Ивановна, доцент, кандидат исторических наук, доцент кафедры гуманитарных дисциплин

Список литературы

1. Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне, 1941-1945: энцыклапедыя / І. П. Шамякін (гал.рэд.) і інш. – Мінск : БелСЭ, 1990. – 680 с.
2. Памяць: гіст.-дакум. Хроніка Маладзечна і Маладзечанскага раёна / рэд.кал. : Г. П. Пашкоў (гал.рэд.) і інш. – Мінск : БелЭн, 2002. – 792 с.
3. Памяць: гіст.-дакум. хроніка Вілейскага раёна / рэд.кал. : Г. К. Кісялёў (гал. рэд.) і інш.]. – Мінск : БЕЛТА, 2003. – 704 с.
4. Спецпроект Издательского дома "Беларусь сегодня" и Национального архива Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://partizany.by/partisan-hero/andrey-volynets>. – Дата доступа: 13.09.2025.
5. Геббельс и нацистская пропаганда [Электронный ресурс] // В кн. : Европа в XX веке. – University of Washington Pressbooks, 2021. – Режим доступа: <https://uw.pressbooks.pub/cat2/chapter/propaganda-and-nazi-germany/>